

De reis van Tiesema

Jan Douwes Faber (1844 - 1930)

De reis van Tiesema

Rients Aise Faber

Coverontwerp: Rients Aise Faber

Omslagfoto: schilderij Snakkerburen, bezit familie Van der Veer.

ISBN: 9789402138672

©rients_aise_faber 2013

Tweede druk 2020

*De genadeloze willekeur van het bestaan
en het ondoordacht menselijk handelen
kunnen in het levensverhaal
op een milde wijze
opnieuw worden ervaren*

Foar pake Lammert (1875-1950)

Inhoud

Echo's uit een verloren tijd	7
De inbraak	10
De veroordeling.....	12
De slaper bij het Tolhuis	15
Aan boord van de Flevo: Anna	19
Amsterdam, vertier en bezinning	24
De verloren wereld van Tietjerk	28
Kermis in Hoorn.....	31
De verloren wereld van Snakkerburen.....	35
Jan Douwes op eigen benen	42
Hendrik Douwes gaat zijns weegs	47
Het café-chantantgezelschap	50
Een nieuw begin in Tietjerk	54
Het beklag van Akke.....	58
Een feestdag in Alphen	60
Als een lopend vuur	63
De verlossing.....	65

Alleenstaand met kinderen.....	68
Fluisterstemmen van verborgen weten	71
Het tweede huwelijk van Akke	75
Opgesloten en verstoten	79
Akke zuivert zich van blaam.....	84
Het onherroepelijke verloop van de tijd.....	86
Als bedelaar naar Veenhuizen.....	88
Geertje Laskewitz	91
Een duister levensteken.....	94
De nachtmerrie van Tiesema.....	96
Getuigenissen van roes en reizen	100
Het zwerfterritorium	103
Ontheemden	108
Verantwoording	115
Eindnoten	116

Echo's uit een verloren tijd

1887 - 2012

Al in zijn jeugd ontstond bij de zoon belangstelling voor de familiegeschiedenis. Die belangstelling werd versterkt door het gevoel dat er iets bijzonders aan de hand was, iets wat het leven van zijn voorouders stevig had verstoord. Toen de vader¹ vertelde wie zijn grootvader van vaderskant was, noemde hij een man die hij nooit had gekend, Jan was zijn voornaam. Alles wat afwijkt van het gangbare, alles wat niet in het verwachte levenspatroon past, maakt een mens nieuwsgierig.

De onvolledige details, de echo's uit het verleden, die hij vernam, spoorden zijn zoektocht naar het werkelijke verhaal aan. In de afgelopen vijftig jaar bleef hij vanuit verschillende invalshoeken hierover doorvragen aan zijn vader. Zo hoopte hij eindelijk de sleutel te vinden waarmee hij de geheimzinnigheid rondom het leven van deze overgrootvader zou kunnen doorbreken.

De vader vertelde dat zijn vader, Lammert, socialist en principieel geheelonthouder was. Als zodanig een veel voorkomende levensstijl voor socialisten van het eerste uur. Toch kreeg het aspect van het geheelonthouderschap bij Lammert een extra lading vanwege het feit dat zijn vader volgens overlevering een stevige drankgebruiker was geweest met alle gevolgen voor zijn gezin en zijn maatschappelijke positie. Ook zou hij hebben geknoeid met geldwissels en in de gevangenis hebben gezeten.

Dat de vader van Lammert al vroeg uit zijn leven verdween, heeft hem, zoals uit de overgeleverde feiten en familieverhalen blijkt, niet onberoerd gelaten. Vooral op het moment dat hijzelf in het huwelijksbootje stapte, op 18 mei 1901,² werd de harde werkelijkheid over die ongekende vader weer in officiële bewoordingen bevestigd: "Voorts verklaarde ons de bruidegom onder ede, dat zijn vader meer dan twintig jaren geleden is vertrokken, zonder dat bekend is waarheen, dat zijne

tegenwoordige woon- of verblijfplaats niet kan worden opgespoord, dat hij niet weet of zijn vader leeft, dan wel overleden is en dat hij alzo in de onmogelijkheid verkeert, de toestemming van zijnen te verzoeken, of ene akte van overlijden of ene akte bekendheid omtrent het overlijden van zijnen vader over te leggen.”

De afrekening van de nalatenschap van Jitske Johanna Faber,³ de enige dochter van Jan, die op 4 mei 1922 al op 48-jarige leeftijd overleed, vermeldde een later moment voor zijn verdwijning: “Na een zwervend leven te hebben geleid is Jan Faber spoorloos verdwenen in het jaar 1887, terwijl sindsdien niets meer van hem is gehoord.”

De frustraties die bij de moeder van Lammert hebben geleefd, zullen die gevoelens alleen maar hebben versterkt. Bij de aankoop van een stuk land in 1891 noemde zij zichzelf al weduwe van Jan Faber,⁴ terwijl er op dat moment geen enkel bewijs bestond dat hij was overleden.

Lammert vernoemde zijn vader niet. Noch de oudste zoon, noch een van de andere zonen werd drager van het traditionele familievaandel. Hetzelfde gebeurde bij zijn broers. De oudere broer Douwe had geen zonen en de jongere broer Gatze had ook geen behoefte om hem te vernoemen.

Toch moet Lammert een gemis hebben gevoeld. Zo raadpleegde hij ooit een helderziende om te ontdekken waar zijn vader was gebleven. Volgens een familieverhaal zou Jan op een gegeven moment zijn heil in Duitsland hebben gezocht.

In de huidige tijd, 2010-2013, is veel veranderd. Dankzij de verbeterde toegankelijkheid van archieven en oude kranten, deels via internet, werd het mogelijk iets meer over deze wonderbaarlijke voorvader aan de weet gekomen.

Plotseling bleken oude administratieve archiefstukken de sleutels te bevatten tot de ziel, de verborgen drijfveren, van mensen uit

een voorbij bestaan. Het bleek dat tal van willekeurige historische feiten onderdeel konden worden van een samenhangend verhaal. Feiten die sluimerend gewacht hadden om het zinvolle verband te hervinden van hun oorspronkelijke inbedding.

Van Goutum ging Tiesema via de “Boxumer dijk” naar Deinum.

De inbraak

6 augustus 1880

Het was op vrijdagavond 6 augustus in het jaar 1880 toen tot haar grote ontzetting de deur van het kabinet openging zonder dat zij de sleutel, die zij bij zich had, hoefde te gebruiken.⁵ Het slot hing slechts nog aan een spijkertje naast de gleuf in het hout waarin het zich had behoren te bevinden. Even bleef zij wezenloos staan. Het was een lange en drukke dag geweest. Vanaf 's morgens half negen tot 's avond half acht waren ze van huis geweest en hadden ze hun koopwaar op de Leeuwarder vrijdagmarkt aan de man gebracht. Zij, Antje Theunis Stuit, oud 37 jaar, en haar man, Dirk Jacobs Bijlsma, oud 39 jaar, hadden zich er al over verbaasd dat zij de buitendeur van het bij hun woning behorende slachthuis ontgrendeld aantreffen, terwijl Antje toch zeker dacht te weten die 's morgens van binnenuit met de grendel goed te hebben afgesloten. Bovendien was in het slachthuis een stuk vlees verdwenen dat daar op een bord voorhanden had gelegen voor het opengeschoven raam. En het horretje was voor het raam verwijderd.

Haar man schrok van een alles doordringende kreet. Verontwaardigd riep zijn vrouw: "Er is iemand in huis geweest en die heeft het kabinet opengebroken." Bijlsma trok wit weg, want hun geld hadden ze hier weggestopt. Snel probeerden ze na te gaan wat er zoal verdwenen was. Al het geld was in ieder geval weg: 3 bankbiljetten van *f* 100, 10 van *f* 60, 1 van *f* 25, 5 muntjes van *f* 10, 8 gouden Willems, 4 rijksdaalders, 4 kwartjes en nog wat kleingeld, en verder een kopje met geld ter waarde van ongeveer 16 gulden. Daarnaast waren een zilveren tabaksdoos en uitpluizer verdwenen. Het totale bedrag van het vermiste geld was ongeveer *f* 1082,-. De afgelopen jaren hadden zij dat bedrag ijverig bij elkaar gespaard. Het geld was grotendeels bestemd als betaling voor de bouw van hun huis, zoals zij later voor het gerechtshof zouden

verklaren. Dat gegeven gaf een extra dramatisch accent aan hun rol als slachtoffer. Later zou blijken dat Bijlsma en zijn vrouw financieel prima boerden. Zelfs al in 1881 leende hij weer geld per obligatie aan een dorpsgenoot.

Pas op woensdag 11 augustus 1880 zou de Huizumer veldwachter Koopmans vernemen dat een onbekende manspersoon in het hok bij het Tolhuis aan de Straatweg van Leeuwarden naar Zwolle had liggen slapen. Later was hij vertrokken in de richting van de woning van de Bijlsma's. Omdat de zoektocht naar de dief niet snel resultaat opleverde, was dat aanleiding voor de Bijlsma's om op 13 augustus via een advertentie in de Leeuwarder Courant⁶ een beloning van 25 gulden uit de loven: "toegezegd aan hem, die enige aanwijzing kan doen tot ontdekking van de bij hem gepleegde diefstal op 6 augustus j.l. van geldswaardig papier, geld, zilveren tabaksdoos en dito uitpluizer."